

Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — 192 с.

5. Онікієнко В.В. Продуктивна зайнятість: зміст, актуальні проблеми і шляхи вдосконалення / В.В. Онікієнко, Н.П. Коваленко. — К. : Принт-експрес, 1999. — 50 с.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> — Назва з титул. екрана.

7. Шаульська Л.В. Трудовий потенціал: багаторівнева стратегія збереження та розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / Л.В. Шаульська. — К., 2006. — С. 9.

Статтю подано до редакції 23.09.2016 р.

УДК: 339.56

Шемчук М. Ю.

аспірантка кафедри статистики
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ДИНАМІКА ОБСЯГІВ ЕКСПОРТУ-ІМПОРТУ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ ЗА 2011—2015 РОКИ

АНОТАЦІЯ: У статті розглянуто питання пов'язані з експортом імпортом товарів в Україні, а саме: динаміка основних показників зовнішньої торгівлі товарами та аналіз фактичних обсягів експорту-імпорту у загальному обсязі.

Проведено аналіз основних показників: експортної квоти, імпортної квоти, коефіцієнту покриття експорту імпортом, сальдо зовнішньоекономічної діяльності та динаміки фактичних обсягів експорту та імпорту.

Доведено залежність між обсягами валового внутрішнього продукту та обсягами експорту-імпорту як основних показників, за допомогою яких визначається рівень експортної відкритості та імпортної залежності економіки країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, товари, темп приросту, динаміка.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматриваются вопросы связанные с экспортом и импортом товаров в Украине, а именно: динамика основных показателей внешней торговли товарами и анализ фактических объемов экспорта-импорта в общем объеме.

Проводится анализ основных показателей: экспортной квоты, импортной квоты, коэффициента покрытия экспорта импортом, сальдо внешнеэкономической деятельности и динамики фактических объемов экспорта и импорта.

Доказано зависимость между объемами валового внутреннего продукта и объемами экспорта-импорта как основных показателей при помощи которых определяется уровень экспортной открытости и импортной зависимости

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *внешняя торговля, экспорт, импорт, товары, темп прироста, динамика.*

SUMMARY: *The article deals with issues related to the export and import of goods in Ukraine, namely the dynamics of the main indicators of foreign trade and the analysis of the actual volumes of exports and imports in the total volume.*

The analysis of the main indicators: export quotas, import quotas, export import coverage ratio, the balance of foreign trade activities and the dynamics of the actual export and import volumes.

It proved the relationship between the volumes of GDP and volumes of exports and imports as the main indicators by which determines the level of export openness and import dependence.

KEYWORDS: *foreign trade, export, import, goods, growth rate, dynamics.*

Постановка проблеми: Нині жодна країна світу не може обійтися без зовнішньої торгівлі. За допомогою зовнішньої торгівлі національна економіка взаємодіє з економіками інших країн. В той же час вона є основним каналом, за допомогою якого світовий ринок через посередництво інтернаціональної вартості, світових цін впливає на національне виробництво, диктуючи конкурентні техніко-економічні параметри виробництва, рівень витрат, стандарти якості. Світова торгівля є рушієм виробництва як окремих країн і регіонів, так і світової економіки в цілому, оскільки вона забезпечує раціональніше використання матеріальних і людських ресурсів на всіх рівнях господарювання.

У наш час в зовнішній торгівлі України є певні проблеми, серед яких можна виділити: втрату зв'язків з деякими торговими партнерами та відповідно зменшення товарних позицій у структурі товарообороту. Також значно змінилася структура торгівлі за країнами, країни які раніше займали останні позиції в експорті-імпорті товарів, або й зовсім не потрапляли до рейтингу через встановлений поріг, зараз виходять на перший план, оскільки більш значні партнери через встановлення деяких митних перешкод просто не можуть більше пов'язувати свою торгову діяльність з нашою країною. Саме тому дослідження змін у динаміці торгового обороту України з іншими країнами світу є питанням актуальним та важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Науковим дослідженням в галузі зовнішньої торгівлі займалися багато вітчизняних вчених. Серед основних можна виділити працю Бабірада-Лазуніна В.О., в якій досліджуються методологічні засади та механізми формування сукупності товарів для оцінювання умов зовнішньої торгівлі товарами [1], також статтю Вишинської Т. Л. у співпраці з іншими авторами щодо сучасного стану зовнішньої

торгівлі товарами, в якій описуються останні тенденції розвитку та структурні зрушення в зовнішній торгівлі [2].

Крім того, цікавою є публікація Дідковської В. Б., яка досліджувала зовнішньоторговельний оборот України саме з країнами Західної Європи та місце нашої держави на товарних ринках Європейського Союзу [4].

Дослідженням даного питання також займалися багато вчених, серед яких Єлісеєнко О. В., Мазаракі А. А., Макогон Ю. В., Мельник Т. М. і багато інших.

Постановка завдання: Основним завданням дослідження є статистичне вивчення зовнішньої торгівлі товарами в Україні та основних показників зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу: За останні два десятиріччя в Україні відбулися значні зрушення, що позначилися на її зовнішньоекономічній діяльності, однак країна так і не змогла зайняти провідне місце у світовому торговому просторі.

На сьогодні актуальним є питання статистичного аналізу обсягів і визначення пріоритетних напрямів розвитку зазначеної галузі.

Одним із напрямів статистичного аналізу фактичних обсягів експорту-імпорту товарів є вивчення динаміки та визначення тенденцій розвитку.

Аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі товарами доцільно проводити за допомогою аналізу значень показників збалансованості зовнішньої торгівлі товарами, а саме: сальдо зовнішньої торгівлі, експортна квота, імпортна квота, коефіцієнт покриття імпорту експортом [7].

У перші роки незалежності українська зовнішньоторговельна статистика приділяла велику увагу розробці нових методів формування інформаційної бази, проте недостатньо вивчався аналіз діяльності. Через повільне проведення реформ пострадянська економіка не мала змоги швидко переорієнтуватися на нові ринкові механізми, тому тривалий час Україна розвивалася за інерцією.

Упродовж певного часу така ситуація мала позитивні сторони. Проте подальші внутрішні та світові економічні кризи остаточно засвідчили безперспективність цього шляху розвитку [1].

Саме тому вивчення динаміки розвитку зовнішньоторговельних операцій на міжнародному ринку товарів є дуже важливими.

Актуальною проблемою в Україні є від'ємне сальдо торгового балансу, що означає перевищення імпорту над експортом, насамперед це впливає на обсяг золотовалютних резервів, оскільки експортуємо і імпортуємо ми в іноземній валюті, то, відповідно, перевищення експорту над імпортом — є чистий приплив валюти

в країну. У свою чергу це надходження впливає на: зміцнення національної валюти, обсяги державного боргу, інвестиційний клімат. Також це свідчить про те, що імпорتنі товари коштують дешевше на національному ринку від товарів виготовлених в Україні з відповідними наслідками для попиту на них [5].

У 2006 році Україна наближалася до рівноваги на зовнішньому ринку, оскільки різниця між експортом і імпортом мінімальна і становила 33,67 млрд грн. У 2013 році сальдо зовнішньоекономічної діяльності стало меншим ніж у 2012 році, що означає, що Україна знову мала шанс на врівноваження зовнішньоекономічних операцій, але у зв'язку з погіршення політичної та соціальної ситуації у країні цей шлях до врівноваження експорту і імпорту товарів відкладається на невизначений термін.

За даними статистики Україна посідає 145 місце серед 190 країн світу за сальдо торгового балансу [5].

Доцільно провести статистичний аналіз фактичних значень експорту та імпорту за 2011—2015 роки, для кращого розуміння загальної ситуації на зовнішньому ринку. За даними Державної служби статистики України побудовано графік, в якому відображено абсолютні зміни значень показників торгівлі товарами в часі (рис. 1).

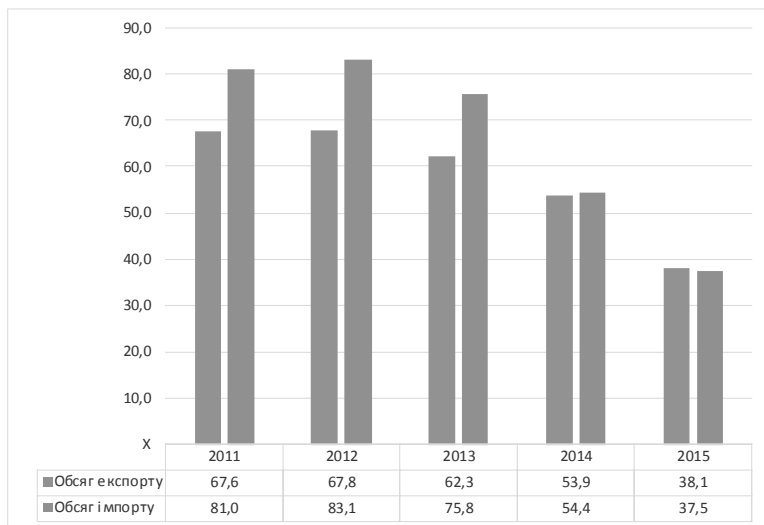

Рис. 1. Динаміка обсягів експорту і імпорту товарів в Україні за 2011—2015 рр.

Джерело: складено автором за даними [3]

З графіку видно, що впродовж досліджуваного періоду обсяги імпорту завжди перевищували обсяги експорту, що для економіки є явищем негативним, оскільки показує недостатню ефективність вітчизняного виробництва та значні бюджетні витрати на закупку імпортованих товарів. На імпорт товарів з-за кордону витрачається значна частина бюджету, яка не покривається коштами, що надходять від продажу товарів власного виробництва на зарубіжному ринку.

Найвищі показники як по обсягах експорту так і за обсягами імпорту спостерігалися у 2012 році і становили відповідно 67,78 млрд дол. США та 83,14 млрд дол. США. Це можна пояснити більш-менш стабільною ситуацією в країні і в її політичній, соціальній та економічній сферах. У той час можна було спостерігати курс на налагодження міжнародних зв'язків із зарубіжними партнерами та налагодження дружніх відносин для створення вигідних шляхів товарообороту між ними.

У 2015 році ситуація дещо змінилася, як видно з рис.1., обсяги експорту та імпорту зрівнялися і навіть є невелике перевищення за обсягами експорту. Така ситуація виникла вперше за досліджуваний період, це пояснюється скороченням видатків бюджету на імпорт товарів і стимулювання споживання серед населення товарів вітчизняного виробництва для налагодження економічної ситуації в країні. Проте, в цей період обсяги як експорту, так і імпорту є найменшими, починаючи з 2011 року і порівняно з обсягами у 2011 році скоротилися майже вдвічі. У 2015 році обсяги експорту та імпорту становили відповідно 38,13 млрд дол. США та 37,50 млрд дол. США.

Таким чином, упродовж досліджуваного періоду Україна більше товарів ввозила, ніж продавала, що свідчить про значну імпортозалежність економіки країни. Аналіз значень показника індексу умов торгівлі за досліджуваний період свідчить про несприятливі умови торгівлі товарами.

Для уточнення інформації доцільно також провести аналіз по змінам обсягів експорту та імпорту у часі, щоб порівняти у скільки ж разів змінилися обсяги, тобто здійснити точніший аналіз.

Дані за темпами приросту обсягів експорту-імпорту товарів за 2012—2015 роки наведено у рис. 2.

Отже, виходячи з проведених розрахунків можна зробити висновок, що у 2012 році порівняно з 2011 роком відбулося незначне зростання обсягів експорту (на 0,27 %) та обсягів імпорту (на 2,58 %). Далі спостерігалось поступове зменшення обсягів як

експорту так і імпорту і у 2015 році порівняно з 2014 роком обсяги експорту скоротилися на 29,25 %, а обсяги імпорту на 31,10 %. Це, мабуть, рекордні зменшення значень даних показників за всю історію незалежної України. Власне таку ситуацію можна пояснити нестабільною економічною ситуацією в країні, підвищенням курсу долара та приватизацією підприємств. Також ця ситуація на пряму пов'язана з розривом деяких міжнародних відносин з нашими партнерами та не досить тісними зв'язками з іншими країнами.

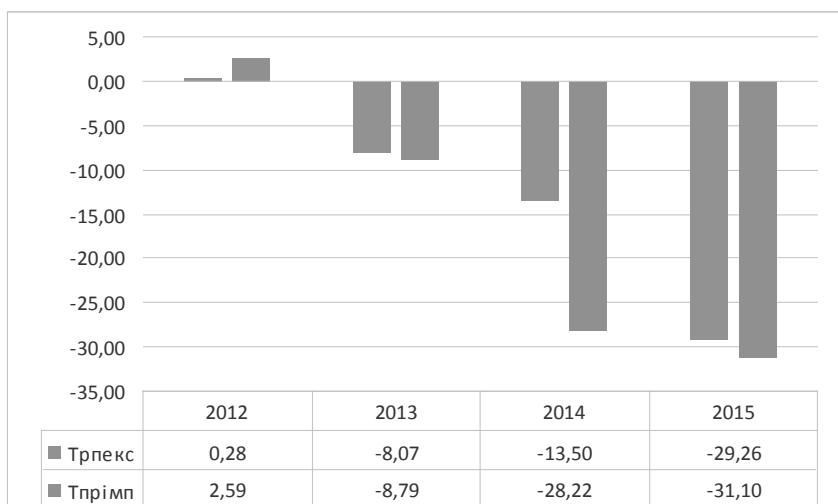

Рис. 2 Темпи приросту обсягів експорту та імпорту товарів в Україні за 2012—2015 рр.

Джерело: складено автором за даними [3]

Зазначимо також, що вивчення динаміки треба проводити за основними показниками: експортною та імпортною квотою, а також коефіцієнтом покриття.

Важливим показником для аналізу є експортна квота, яка віддзеркалює рівень експорто-відкритості економіки країни. Оптимальним рівнем цього показника для економіки вважається 10—35 %.

Загалом, експортна квота — це граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях.

Імпортна квота, на відміну від експортної, показує рівень імпортозалежності країни. Її граничний рівень оцінюють у 15 %, для нормальної оцінки показник має бути нижчим граничного рівня.

У законодавстві визначено імпортну квоту як граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено імпортувати на територію України протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях.

Визначення значень цих показників у часі є дуже важливим для аналізу зовнішньої торгівлі товарами в цілому, оскільки експортна та імпортна квота, показують ступінь залежності власне економіки країни від експорту та імпорту у певній мірі.

Зміни експортної та імпортної квот, як показників експортівідкритості та імпортозалежності країни, наведено на рис. 3.

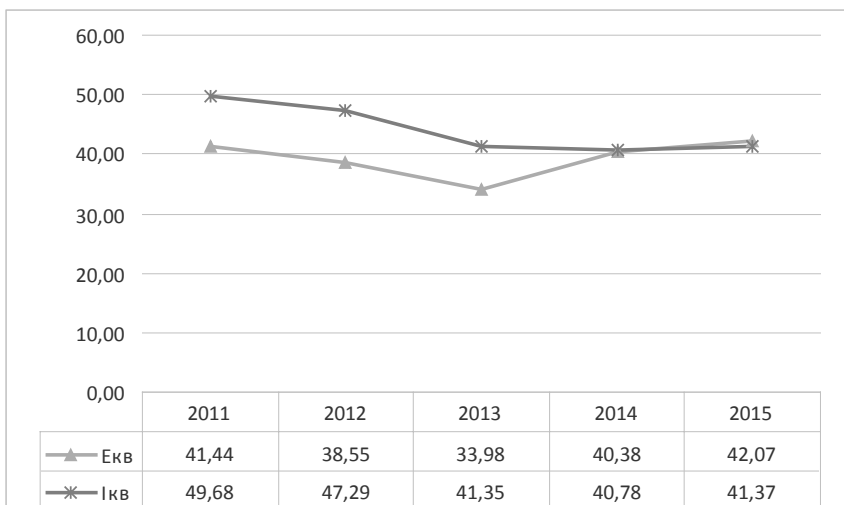

Рис. 3. Експортна та імпортна квота в Україні за 2011—2015 рр.

Джерело: складено автором за даними [3]

З графіку видно, що експортна квота в Україні наближається до оптимального рівня. Найвищою вона була у 2015 році — 42,07 %.

Імпортна квота в Україні впродовж досліджуваного періоду значно перевищувала граничне значення. Це означає, що економіка України — імпортозалежна, тобто товарів, вироблених в

Україні, не вистачає для задоволення потреб населення, тому на внутрішньому ринку останнім часом переважали імпортні товари, які призначені для задоволення потреб громадян нашої країни. Найвище перевищення норми спостерігалось у 2011 році, коли квота дорівнювала 49,68 %.

Ще одним важливим показником для аналізу зовнішньої торгівлі є коефіцієнт покриття, тобто покриття імпорту експортом.

У 2011—2015 роках імпорт товарів в Україні не повністю покривався експортом, що свідчить про перевагу зарубіжних товарів на національному ринку країни. Найбільше покриття на 101,68 % спостерігалось у 2015 році, що можна пояснити економією коштів на продукти у зв'язку з кризою та намаганням вийти з неї своїми силами.

Найменше покриття експорту імпортом зафіксовано у 2012 році, коли імпорт покривався експортом лише на 81,53 %.

За останні роки домінуючими факторами, які впливали на розвиток зовнішньої торгівлі України, стали вступ України до СОТ і світова фінансова криза. Падіння попиту та несприятлива цінова кон'юнктура на світових товарних ринках призвели до зменшення експортних поставок на 28 %, а через девальвацію гривні та падіння купівельної спроможності населення імпортні поставки до країни впали на 33 %. Тобто, темпи зменшення імпорту товарів випереджали темпи зменшення експорту [5].

Рівень інтегрованості країни у світове співтовариство, роль держави на світовій арені залежать від її потенціалу — максимальної здатності національної економіки при певному розвитку виробничих сил випускати товари та послуги, які є конкурентоспроможними на зовнішніх ринках. До кола учасників зовнішньоекономічної діяльності належать підприємства різних галузей економіки, форм власності та напрямів господарювання.

Ефективний соціально-економічний розвиток будь-якої країни, державне управління нею та регулювання унеможливлюються без своєчасного отримання повної, достовірної, науково обгрунтованої офіційної статистичної інформації про економічні, соціальні, демографічні, екологічні та інші суспільні явища, що відбуваються в Україні.

За допомогою статистики зовнішньої торгівлі можна розрахувати непрямі показники для загальної характеристики економічного розвитку країни на певному етапі її розвитку. У сфері міжнародних відносин економічний розвиток безпосередньо залежить від політики і тому, статистичні показники розвитку зовнішньоекономічної діяльності можуть бути важливішими дже-

релами для вивчення міжнародних відносин, ніж дипломатичні документи.

Використання статистики зовнішньої торгівлі за допомогою методів кількісного аналізу дозволяє обґрунтувати вибір товарних позицій груп і розділів у зовнішній торгівлі товарами України для подальшого статистичного оцінювання умов торгівлі [1].

Тенденції світового розвитку та динаміка інтеграційних процесів ставлять перед Україною нові проблеми, що вимагають детального вивчення підходів до їх вирішення. Оскільки для світової економіки характерна постійна зміна кон'юнктури, Україні необхідна розробка національних програм, які дозволяють утримувати та збільшувати частку українського експорту на європейський ринок. У цілому стратегія нарощування національного експорту полягає не тільки в збільшенні його обсягів, а й у створенні довгострокових конкурентних переваг, стабільному розширенні та якісному поліпшенні на їх основі позиції України.

Висновки: в ході проведеного дослідження зовнішньої торгівлі товарами було визначено поняття, що складають основу статистичного аналізу зовнішньої торгівлі товарами. В роботі проведено аналіз основних значень показників збалансованості зовнішньої торгівлі товарами, проведений порівняльний аналіз стану та динаміки зовнішньої торгівлі.

Протягом 2011—2015 років економіка України характеризувалася незбалансованістю зовнішньої торгівлі товарами. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами впродовж досліджуваного періоду було від'ємним, експортна квота наближалася до оптимального рівня, а імпортна квота характеризувала значну імпортозалежність країни, тобто імпорт не повністю покривається експортом.

Щодо фактичних значень обсягів експорту і імпорту, то можна сказати, що в досліджуваний період обсяги як експорту, так і імпорту зменшувалися. Зменшення експорту і імпорту відбувалося пропорційно та стабільно впродовж п'яти років. Обсяги імпорту завжди переважали обсяги експорту, крім 2015 року, коли спостерігалася незначне перевищення обсягів експорту. Імпортозалежність економіки України пояснюється недостатньою ефективною національного виробництва та низькою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів. Хоча останнього року спостерігаються майже однакові обсяги експорту та імпорту, все одно порівняно з іншими періодами вони були низькими. З 2011 року обсяги експорту та імпорту порівняно з 2015 роком скоротилися майже вдвічі. Це можна пояснити складною економічною ситуацією в Україні, що склалася в останні роки.

Для покращення ситуації з зовнішньої торгівлі доцільно встановлювати нові зв'язки з зарубіжними партнерами та проводити переговори з розвиненими країнами світу для встановлення взаємовигідних торговельних умов.

Література

1. *Бабірад-Лазунін В.О.* Методологічні засади та механізми формування сукупності товарів-представників для оцінювання умов зовнішньої торгівлі товарами України [Електронний ресурс] / Бабірад-Лазунін В.О. — Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgibin/rbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
2. *Вишинська Т.Л., Генералов О. В., Севрук І.М.* Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні [Електронний ресурс] / Вишинська Т.Л., Генералов О. В., Севрук І.М. — Режим доступу: <http://journals.uran.ua/sciencerise/article/view/39537>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. *Дідковська В.Б.* Зовнішня торгівля товарами України з країнами Західної Європи [Електронний ресурс] / Дідковська В.Б. // Бізнес Інформ. — 2013. — № 4. — С. 62—67. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2013_4_11.pdf.
5. *Оппельд Л.І.* Тенденції розвитку міжнародної торгівлі України в після кризовий період [Електронний ресурс] / Оппельд Л.І.— Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
6. *Павлова К.П.* Аналіз зовнішньої торгівлі товарами України з країнами світу [Електронний ресурс] / Павлова К.П. — Режим доступу: <http://sjn.nuos.edu.ua/article/download/26022/23496>.
7. *Скрипниченко М.І.* Прикладні аспекти формування міжкраїнних моделей економічного розвитку [Електронний ресурс] / Скрипниченко М.І. — Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_05_1_92_uk.pdf.

Статтю подано до редакції 29.09.2016 р.

УДК 311.21/311:37.091.212(477)

Кикош Ю. В.

аспірантка,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ПРОГНОЗУВАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ УЧНІВ, СЛУХАЧІВ І СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЗА МІЖНАРОДНОЮ СТАНДАРТНОЮ КЛАСИФІКАЦІЄЮ ОСВІТИ (МСКО)

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто та проаналізовано тенденція та обсяги освітніх послуг в Україні. Охарактеризовано проблеми дисбалансу